

Verdrongen gevoel

Verdrongen gevoel

Een chirurg over geneeskunde en
geneeskunst

Piet Leguit

2010
Uitgevers

© Piet Leguit & 2010 Uitgevers, Rotterdam 2013

Basisontwerp omslag en binnenwerk: Studio Klaster, Rotterdam

Uitvoering omslag: Studio Klaster, Rotterdam

Zetwerk: Manipal Digital Systems, India

Redactie: Anjo Geluk, Steenwijk

Druk: Ten Brink BV, Meppel

2010 Uitgevers ontwikkelt professionele en educatieve informatieproducten voor professionals en studenten in de gezondheidszorg en de sector sport, bewegen en gezondheid.

Postbus 84049 | 3009 CA Rotterdam | info@2010uitgevers.nl | www.2010uitgevers.nl

2010 Uitgevers is een multimedia uitgeverij. De meeste uitgaven zijn online verrijkt met beeld, geluid of aanvullende informatie. Dat geldt ook voor dit boek, zie www.2010uitgevers.nl/uitgaven.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

ISBN 978 94 90951 15 3

NUR 870

Ik draag dit boek op aan al mijn patiënten die mij hun vertrouwen schonken

Ter nagedachtenis aan Toon en JanPiet

Voorwoord

Verdrongen gevoel; de inspirerende zoektocht van Piet Leguit

Klinisch werkzame professionals in het algemeen, en snijdend specialisten in het bijzonder, dienen hun handelen steeds te baseren op het op dat moment aanwezige beste wetenschappelijke bewijs (*evidence-based medicine*). Wie echter de geschiedenis van de medische wetenschap bestudeert, beseft helaas dat ook over de huidige stand van zaken in deze wetenschap toch vooral bescheidenheid op zijn plaats is. Wie daarnaast de maatschappelijke gunst verkregen heeft om zich als chirurg dagelijks voor de zorg van patiënten in te mogen zetten, kan niet anders dan zich bij herhaling geconfronteerd te zien met de frustrerende beperkingen en onmogelijkheden die dit beroep met zich meebrengt.

Piet Leguit heeft tijdens zijn indrukwekkende en moedige carrière nooit onder stoelen of banken gestoken dat hij wilde proberen een dieper inzicht te verwerven in de onbegrijpelijkheden die het leven, ziektes en de dood oproepen. Steeds met het doel een betere dokter te kunnen zijn voor zijn patiënten, een betere opleider voor zijn assistenten en een betere collega in het ziekenhuis.

Een zoektocht die hem vele avonturen, ontmoetingen en ervaringen heeft opgeleverd die een beschrijving meer dan rechtvaardigen. Wetenswaardig en lezenswaardig.

Een zoektocht ook die bij hem gelukkig nooit geleid heeft tot de overtuiging de waarheid gevonden te hebben of de ultieme wijsheid te hebben verkregen. Nee, zelf glimlachte hij meestal als eerste om de opgedane ervaring, de zelfspot nooit ontwijkend. Dat maakt zijn openhartige boek van belang voor iedereen werkzaam in de gezondheidszorg, omdat het steun biedt aan eenieder die zich niet wil neerleggen bij de soms onbegrijpelijke loop der dingen. Die zelf ook worstelt met de emoties die de zorg voor zieken met zich meebrengt. Zijn zoektocht inspireerde Piet Leguit om te proberen een steeds betere chirurg te worden; uiteraard op technisch gebied

maar vooral ook op het menselijke, relationele en emotionele vlak. In een tijd waarin steeds meer patiënten zich onbegrepen voelen door hun dokter en ook steeds meer werkers in de gezondheidszorg met verschijnselen van burn-out kampen, komt dit boek op het juiste moment. Toeval?

Reeds in mei 1988 haalde Piet Leguit, als voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Heelkunde, Deepak Chopra voor een lezing naar Nederland. Later lobbyde hij sterk voor de komst van David Servan-Schreiber naar een nationaal wetenschappelijk congres in 2010; gastvrij, nieuwsgierig, kritisch, maar bovenal wezenlijk geïnteresseerd. Zich goed realiserend dat hij ontvankelijk zou zijn voor de kritiek van puristen en sceptici, wilde hij toch ruimte en tijd creëren voor de ongreepbare en onbegrijpelijke aspecten die het werk van een chirurg soms met zich meebrengt. Hij kon dat zonder kleerscheuren doen omdat hij in zijn werk als chirurg en opleider bekend stond om zijn vakmanschap, eruditie en wetenschappelijke integriteit. De Nederlandse Vereniging voor Heelkunde onderscheidde Leguit in 2001 met het Erelidmaatschap.

Verdrongen gevoel is een aanrader voor iedereen werkzaam in de gezondheidszorg die in tijden van nog steeds toenemende efficiëntie, zakelijkheid en afstandelijkheid op zoek is naar een bevredigendere relatie met zijn of haar patiënt.

Dr. Robert Pierik

Chirurg-opleider Isala Kliniek en oud-hoofdredacteur Nederlands Tijdschrift voor Heelkunde

Inhoud

Voorwoord	6
Inleiding	11
1 Mijn vader	15
2 Professor Brummelkamp	23
3 Mijn schoonvader	29
4 Mijn jonge vriend	32
5 Het Diakonessenhuis in Utrecht	36
6 Willem Algie	45
7 Bernie Siegel	48
8 Deepak Chopra	55
9 Jurk	60
10 Een eigenzinnige patiënte	63
11 Kaars	67
12 Harp	71
13 India, met Pieter Sluis	74
14 Talking stick	79
15 Maatschap	84
16 Hoofdzuster	91
17 Dokter, het is toch geen kanker?	95
18 Ik kan niets meer voor u doen	99
19 Wilskracht	105
20 Wonderlijk herstel	109
21 Rob Wesdorp	113
22 Helen Dowling Instituut	118
23 Maia	124
24 Art of Living Foundation	128

25	David Servan-Schreiber	135
26	Assistent zijn en opleiden	141
27	Hoop	151
	Epiloog: Tien jaar later	159
	Dankwoord	167
	Aanbevolen literatuur	169

Inleiding

Toen ik eind veertig was, liep ik in mijn chirurgische praktijk in toenemende mate vast en wel met mezelf. Ik had niet langer vrede met de manier waarop ik mijn vak uitoefende.

Chirurgie

Geboren en getogen in Amsterdam ben ik de oudste van vier kinderen. Ik kon gemakkelijk leren en groeide op met een gouden papepel. Mijn vader en moeder waren beiden arts. Mijn vader was chirurg. Omdat hij in zijn opleidingstijd niet mocht trouwen, heeft mijn moeder in die periode haar specialisatie tot kinderarts gevolgd. Trouwen als assistent was in die tijd niet toegestaan. Nadat mijn vader eenmaal klaar was en er succesievelijk vier kinderen geboren werden, heeft mijn moeder haar vak niet meer uitgeoefend.

Het lag voor de hand dat ik geneeskunde ging studeren. Evenals mijn vader werd ik chirurg. Deze keuze was mogelijk een onbewuste identificatie met mijn vader. Ik heb altijd een grote affectie gevoeld voor de psychiatrie en zelfs korte tijd getwijfeld of ik dat specialisme zou gaan volgen. Voor een deel kwam dit door de boeiende colleges en patiëntdemonstraties van professor Kuiper. Die colleges werden gegeven in paviljoen III van het Wilhelmina Gasthuis. Kuiper was een begaafd docent en mede door de altijd aanwezige en op Freud gestoelde seksueel getinte uitleg van de getoonde ziektebeelden,

waren de colleges afgeladen en werden ze zelfs – illegaal – bijgewoond door studenten van de juridische en wiskundige faculteit. Uiteindelijk koos ik toch voor de chirurgie en ik heb daar nooit spijt van gehad. Wel bleef de psychiatrie altijd mijn belangstelling houden.

De toekomst met een gloedvolle carrière lag voor me open. Chirurgie is immers een prachtig vak. Het geeft je direct een voldaan gevoel als een operatie geslaagd is. Wat de emotie van de beloning betreft is chirurgie dan ook vrij primitief, omdat de beloning zo snel op de handeling volgt.

Alles ging goed totdat ik rond mijn vijfenveertigste jaar vastliep. En wel met mezelf en de manier waarop ik mijn vak uitoefende. Dit hield in dat ik mijn satisfactie niet langer alleen haalde uit een goed uitgevoerde operatie en een complicatieloos herstel, maar me machteloos en onvoldaan voelde tegenover patiënten met een levensbedreigende ziekte, veelal kanker. Ik vond dat ik bij bepaalde patiënten tekortschoot en ze te weinig kon bieden. Dit onvoldane gevoel manifesteerde zich met name bij reeds eerder geopereerde patiënten met een eigenlijk onbehandelbaar recidief. Ik verwees hen dan verder naar de radiotherapeut en de oncoloog, terwijl ik drommels goed wist dat de patiënten daar ook niet beter zouden worden. Voor mijn gevoel liet ik ze in de kou staan en bleef ik zelf met lege handen achter.

Dit boek verhaalt hoe ik daarmee omging en op welke manier ik mijn vak anders ben gaan uitoefenen.

Vanuit een opwelling heb ik na mijn pensioen, terugkijkend op mijn loopbaan, een artikel geschreven met als titel ‘Het verdrongen gevoel’. Dit werd in *Medisch Contact* geplaatst, het sociaal-medische vakblad. Tot mijn verbazing werd deze bijdrage onverwacht een succes en zelfs genomineerd voor het meest spraakmakende artikel in dat jaar (2007). Aangespoord door dit succes en als vervolg hierop organiseerde ik met een aantal enthousiaste medestanders een eendaags congres onder de titel ‘Gezondheidszorg, meer dan techniek alleen.’ Eveneens een groot succes. Mede op aandringen van collega’s heb ik mijn medische levenswandel onder woorden gebracht en

dat geldt met name voor de gebeurtenissen en personen die van invloed zijn geweest op mijn loopbaan. En voor de manier waarop ze me ertoe hebben gebracht anders tegen de patiëntenzorg aan te kijken en ook daadwerkelijk het vak anders te gaan uitoefenen.

Metamorfose

Deze andere manier van praktijkvoering was niet alleen een eyeopener voor mijn patiënten, ook ikzelf onderging een metamorfose. Er kwam meer rust, meer voldoening en minder stress. Dit was het gevolg van het zelf actief beoefenen van allerlei ontspannings- en meditatietechnieken. Het was verbazend om te bemerken hoezeer mijn patiënten ervan onder de indruk waren dat een in hun ogen veelal als emotioneel afstandelijk en ietwat bot gekenschetste vertegenwoordiger van de chirurgische beroepsgroep, met deze ideeën aankwam. 'Ja, dan moet het wel waar zijn, als zelfs een chirurg dat gelooft en zelf praktiseert.' Daarom meen ik dat het geven van bepaalde adviezen niet overgelaten moet worden aan de tegenwoordig zo in zwang zijnde *nurse practitioners*. Ze zijn ongetwijfeld onmisbaar en ze doen goed werk, maar de impact van het advies van een dokter is en blijft toch groter. In die tijd was het heel ongewoon en mogelijk zelfs onverstandig om als arts of chirurg voor een andere, ongebruikelijke aanpak uit te komen. Het heeft dan ook een vernietigend artikel over mijn persoon in het blad van de antikwackzalverijvereniging opgeleverd.

Gaandeweg ben ik er steeds meer van overtuigd geraakt hoezeer empathie en compassie van de kant van de medicus onmisbare elementen zijn op weg naar genezing. Het kan ook wel zonder, maar dan missen arts en patiënten iets wezenlijks. Naar mijn stellige overtuiging is de weinige aandacht voor de patiënt als mens de reden dat veel patiënten niet tevreden zijn over het ziekenhuis en dat veel artsen tegen een burn-out aan zitten. Daarentegen maakt de paramedische sector tegen de verdrukking in een grote bloei door. Daar wordt wel met veel empathie naar patiënten geluisterd. De indiaanse talking stick aan het begin van elk hoofdstuk symboliseert voor mij dan ook het belang van luisteren, empathie en compassie in de arts-patiëntrelatie.

Kunde en kunst

Gezondheidszorg is niet alleen een zaak van technische hoogstandjes, knappe diagnoses, moeilijke operaties uitvoeren door kleine prikgaatjes, dure medicijnen en geavanceerde scanners. Gezondheidszorg is *geneeskunde* én *geneeskunst*. Alle techniek is kunde, maar het helen van een patiënt, zowel lichamelijk als geestelijk en zeker als alles niet van een leien dakje gaat, dat is *geneeskunst*. Het is ook een taak voor ons als artsen om die uit te oefenen.

Zelf heb ik dit altijd uitgedragen en veelal tegen de publieke opinie in. Gewoon omdat ik ervan overtuigd ben. Vanuit mijn eigen ervaring met patiënten en patiëntenzorg mogen we dit element niet vergeten en verliezen. Enkele hoofdstukken in dit boek geven daar voorbeelden van.

Voor (aankomend) artsen kan dit boek tot steun en aanmoediging zijn om het belang van het *geneeskunst*-aspect in de huidige gezondheidszorg in te zien en na te volgen. Voor niet-artsen is het mogelijk boeiend om te lezen hoe een dokter ook met emoties kan worstelen en hoe hij uiteindelijk een oplossing vindt.

Piet Leguit

Laren, april 2013